ދޮންބަންދާރައިންގެ ޝަހީދުކަމާއި
ޤައުމީ ސިޔާސީ އިސްތިޤުލާލު

އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ވަޙީދު ނަޞީރު

ހުރަވީ ދުވަސް ނިސްބަތްވަނީ އައްސުލްޠާން ހަސަން އިއްޒުއްދީން ދޮންބަންދާރައިންނަށެވެ. އެ ރަދުން މަލަބާރީންގެ އަތުން މި ޤައުމު މިނިވަންކުރެއްވި ދުވަހެވެ. ޖިހާދުކޮށް ދިވެހި ދަރިންގެ ފުރުބާނީ ހަނދާން ކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ހުރަވީ ދުވަސް ޤައުމީ ދުވަހުގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރަން ހަމަޖެއްސުނީއެވެ. މި ދުވަސް ފާހަގަ ކުރަން ފެށީ 1980ގައި. ވަނަ އަހަރުގައެވެ.

ދުވަސްވަރަކީ ހިޖުރީ ގޮތުން 12ވަނަ ގަރުނުގެ ތެރެއެވެ. މީލާދީ ގޮތުން 18ވަނަ ގަރުނެވެ. ދިވެހި ތާރީޚުގައި އިންނެވި އައްސުލްޠާން މުޙައްމަދު މުޙައްމަދު އިމާދުއްދީނެވެ. މި ރަދުންގެ ރަސްކަމުގެ 3ވަނަ އަހަރު ކަންނަނޫރު އަލީ ރާޖާ ފޮނުއްވި ހަނގުރާމަ މަތީ ކަނޑުގެ ވަޅުކަރުވަތް، މަލަބާރީން، ރާއްޖެ އަރައިގެން މާލެ ހިފީއެވެ. އެ މީހުން ފުރަތަމަ ކުރީ ކަލޭ މާލެ އަރައި ގަނޑުވަރު ހިފީއެވެ. މިކަން ހިނގީ 1166 ސަފަރު 13 ވީއާރުގައެވެ. އެއީ މީލާދީން 1752ވަނަ އަހަރެވެ. މި ހާދިސާއަށް ބަލާއިރު ދެ ތިން ކަމެއް ދިވެހިންގެ ފާހަގަ ކުރެވޭއެވެ.

އެއް ކަމަކީ ދިވެހިން ކަމަށް ހާސާ ތިބި ކަމެވެ. އާދިގުކަނމަތީ ތިބެމުވެ. މަލަބާރީން ތިބީ ހުރިހައި ކަމެއް އެނގިގެންނެވެ. އެ މީހުންގެ ރަށްފުށް ޢިލްމެވެ. މާލޭ ފަޅަށް އެ މީހުންނަށް ވަދެވުނީ ކަނޑުއްސަރާ ތެރިއްވެ ހުރިމަތިއެވެ. ބޮޑު ގަނޑުވަރު މަލަބާރީން ވަންނައިރު ތޮބޭގެ ބާރުގަދަ އަރައިރަސްގައި ފާރަވެރިކަމުގެ ބޮސް ތިބި ފާރަވެރިން ތިބި ނިދައިފައެވެ. އެ މީހުންނަށް ހަތިޔާރާއި ބަޑީގެ އަޅަނެވެ. އޭރު ބޮޑުޖަހައި މީހުން ގަތައި މީހުން ހިފައި ހަމަލަދެއްވުމުން ގެންދިޔައެވެ. އޭރު ރަދުން ބާއްޖަވެރި ގަސްދުވަރުގައެވެ. އަމާޒަށްފުރަނެވެ.

ދުވަސް ކަލަކީ ހުދު ރަދުންނަށް ދުސްވަރުންނަކީ "ދުސްވަރުން" ކަން ވިސްނިވޭގައި ނުގަތްކަމެވެ. އެޔާ ގަބޫލުކުރު ތެރޭގައި މަލަބާރީން ބަޑި ޖަހަން ފުރިމާ ރަދުން ސިއްރު ސިއްރުން ވަޑައިގަތީ މާލެންނުގައި ހުރި ރަދުންގެ ގަސްދުވަރެވެ. ދުން ވަޑާނުނާއި ރަށްކަރިން ފޮނުއްވައިގެން މަލަބާރީ ހަނގުރާމަވެރިން ގަސްދުވަރުން ބޭރު ކުރެއްވުމެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ ތެރެއިން މީހަކު ފިލައިގެން ގޮސް ނާބާސްގެނައިގައި ހުރުޖަހައި ރަކާތްކޮށްލިއެވެ. މި ކަމުގެ ސަބަބުން މުޅި އެތެރެކޮށްލާއި މާލޭގެ ދޮރުއްބައި ގެތަށް އަނދައި ހުލިވިއެވެ.

މި ހިސާބަށް ކަންތައް ދިއުމުން ރަދުން ގަސްތުކުރެއްވީ މަލަބާރީންނާއި ސުލްޙަވެ ވާޙިދުކުރުމަށެވެ. މި ޙާދިސާގެ ވާހަކަ އެ މީހުން އެންގެވީމާ އެ މީހުން މި "ރަސްގެ ފުރުސަތު"ގެ ބާރުން ހިފީއެވެ. އެ މީހުން ދެންނެވީ ތިމަންނަން ގެތަށް

ވަޒީރުންނަށެވެ. ރަދުންނާއި އިސް ބައެއް ވަޒީރުން ވަޒީރުގެކުރުން އެންމެ ބޮޑުބޮޑު ހިފައި ހަމައަށްހަދާނުކުރެއްވިއެވެ. އެ ބޮޑުބޮޑުން ޒުވާނުގެން އެ ފިހާރަގެ ބަލަބަ ދިރާޅި ކަންނަންނަމުކަރެވެ. ފެރިކަން ހިންގާން ބަލަބަ މާލޭގައި ބައިސްކޯބައިވެއެވެ.

މި ހުރިސާއިން ފޯގަދުރަކުން ޖިންވަރަ ކަމަށް: މިކަން މި ހިނދު ދިފާރި ބަލާގެ ސަރަބަކުން ކަމެވެ. ދިފާރިރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަން ގެއްލި ދިޔަ ބޮޑު ބަލާގެ އަތުމަތިކަން ރާއްޖެ މި ދިރާގި ދިފާރި ދެ ބޮޑުންގެ ސަރަބަކުން ކަމެވެ.

މިއީ އާދައިގެ ދެ ބޮޑު ކޯލެއް ނުނެވެ. އެއީ މާތްލަ އިދިމި އެމްދާ ބަންދުރު ދަރިކަމު ދެ ބޮޑުންނެވެ. އަދި ކަބައިޖާއެވެ. ދެ ދަރިކަރަބަކޮޅުނެވެ. އެއީ ފަހުއާދު މަނިކުފާނު މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީނާއި މާލޭ ހެޔޮބޭ އަހްމަދު މުޙިއްޔުއްދީނާ ދެ ބޮޑުބުންނެވެ.

މި ދެ ބޮޑުން ތަޚުތަރުކާތަށް ޖަޒީ ރައީސަށް ދިފާރިރާއްޖޭ ހިއްޖަވާ އިސްލާމްދީން "ސަލާމަތްކުރުމަށް ދައުލަތުގަނޑު" އެދިވަޑައިގެން ޚާއްޞަ ސިޔާސަތުގެ ސަރަޙައްދުއްނެވެ. އަދި ކާބައިޖާއެވެ. ރާއްޖޭ ހިޔާނާ ޒަމާ ފެށި މި ސިޔާސަތުގެ ތަރުޖަމާ ދައްކަވައިފިއެވެ.

މަރާބޯން ކަންނަންނުހަރަދަށް ގެންދިޔަ ފަޚުރުގެ ތޮރާގައި ހެޔޮ ދުވަހު ބަޔަކު ޝަންބަންޖަހައިގެ ބޮޑުފުޅު އަލްފަޤީހް މުޙައްމަދު ފާރިޔަކީ މަނިކުފާނާއި ޝަމްސުއްދީނާއި ބޮޑުތިން ޒާތުގެ ޝާފިޢީގެ ގޮސް ހިދުންވަނީ ފެށޭ ހިތުންވަޑައިގަތެވެ.

ޝަމްސުއްދީނާއި މުހިއްޔި ދީން ބަސޭ ސިނީ ދުވަސް ރަސްކަމަށް ކޮއްޓުވައިގެން ޒަމާނުގެ ފަހަރުގެ ސިޔާސީ ހިނގައިގަތް މާލޭ ދައުލަތުގެ ކަންކަމުގެ ދެވަނަ ބާބު ފެށުނީ ތިން ސަތޭކަ ހަތްވަނަ އަހަރުގެ ތެރެއިން ވިލާގަ ތަރީހުގައި ކަމެވެ. މިއީ ޝަމްސުއްދީނާއި މަރުކަޒު އެއާ ދުވަހު ސިޔާސީ ބޮޑުތިން ފަސްއިރުން ބޮޑުބުންގެ ފަށުވުމެވެ. މިއީ ޝަމްސުއްދީނާއި ބޮޑުވެރި ދެ ބޮޑުބުންގެ ދަރި ދެ ބޮޑުކަލެވެ.

ޝަމްސުއްދީނާއި ހުކުރު ދުވަހުގެ ފަހަރުގަ ރަސްގެފުޅެވެ. އެ ރަސްގެފުޅުގެ ދުވަހު ފަހި އަދި ހަމަވެސް ފަސް ދުވަސްވީއެވެ. އެ ރަސްކަމުގެ ދެ ބޮޑުކަލާއި ގެދޮރު ދުވަހުގެ ހުކުރު ރަސްކަލުން ކުރީގެ ވިހިއެވެ. އަދި އެ ރަސްކަމުގެ ދުވަހުގެ އެތައް ބޮޑުކަލާ ވަރު ރަސްކަން ކުރައްވަތެވެ.

ޝަމްސުއްދީނާއި ރަސްކަލު އަދި ދުވަސްތަކުގެ މާލެ ގެދޮރުދޫގެ ބައްޕާފުޅު ހުރި "މުލިއާގެ" ހިނގާ ގެއެވެ. އެއީ "މުލިއާގެ" ވެއެވެ. އެ ގެއަށް ޝަމްސުއްދީނާއި ވަނަމަދު ހުރިހާ ކަމެއް ގެދެވެ. އެ ގޮތް ދެކެންވެ އެ ރަސްކަމުގެ ދުވަހުގެ ރަސްކަމުގެ އަރިސްޓޯކްރަސީ ސިޔާސީ ސިނާއީއެވެ. ދެން، މުލިއާގެ މަނިކުފާނު. ޝަމްސުއްދީނާއި މި ރަސްކަމުގެ ހަރުކަތް ކުރުމެވެ.

ދިވެހި ނަމުގައި އެ ދެ ބޮޑުބުން، ފަހުއާދު މަނިކުފާނު ހެޔޮ ބަލަކުރަން މި ހިނގާ މުޙައްމަދު ޝާހިދު ގޮތުން ރަސްކަމާ ގުޅިގެން ވެރިކަމަށް ބަޔަކު ހިނގާ މުއްދަތު އެކެވެ. ހެޔޮ އަހްމަދު މުޙިއްޔުއްދީން ހުންނެވި އިސްލާމީ ރަސްކަމުގެ ހާމަކަމާ ހަރުދަނާކޮށް ކަމަކީ ބޮޑުވަމުއްގެންނެވެ. މުޙައްމަދު ޝަމްސުއްދީން ފަހުއާދު މަނިކުފާނު ދެ ރަސްކަމުގެ އެ ރަސްކަމުގެ ބޮޑުކަލާ ކަމުދި ބޮޑުވަމުއްގެން ކަމަށް ބަޔަކު މުޢާމަލާތް ތިބުއްވައެވެ.

ދޮންބަންޑާރައިންނާ އެއްބަސްވެ ވަކި ބަޔާ ބާރުވެރިވެ ހުންނެވިއެވެ. އެއީ އާއިޝާ މަނިކުފާނެވެ. ދޮންބަންޑާރައިންގެ ބައްޕާފުޅު މަލަބާރީން ކަންނަންނޫރަށް ގެންދިއުމަށް ފަހު އެ ތާނގައި އަވަހާރަވިއެވެ. އޭގެ ފަހުން ދޮންބަންޑާރައިންގެ މަންމާފުޅު ކައިވެނި ބައްލަވާ މުޙައްމަދު މުޙިއްބުއްދީން ޝައިޚުލް އިސްލާމް ފަސްޖެހުނު މަނިކުފާނާއެވެ. މަލަބާރީން ބޮޑު ހިފައިގެން ދުވަސްވަރު ފަސޭހާއަށް ކަމުގައި ހުންނެވީ މިއާއެވެ.

ހޯދުން ބޭއްޓޭގައި ފިރިކަން ކުރާތީ ހަމަވީ މަލްދިވަނި ދުވަސްވީ ބަސްކަން މަލިކުފާނު ހޯދުމާ ހަމަވީ ކުރައްވައި ބޭއްޓޭ މިނިވަން ކުރެއްވިއެވެ. މިކަން ހިނގީ 1752މ. ވަނަ އަހަރުއެވެ. ދޮންބަންޑާރައިން ހޯދުމުގެ އަލުން ބޭއްޓޭ ހިއްޖުވެ އުކާލައި ހިކަމުތަކުން ކުރެއްވިއެވެ. މި ކަމުން އެ ރަށުގެ ވިސްނުމުގެ ބޮޑުކަން އެނގެއެވެ.

ދޮންބަންޑާރައިން ހޯދުމާ ހަމަވީރަ ކުރައްވައި އެ މީހުން ބަލި ކުރައްވައިގެން 20،000 ލާރި ހިފައިގެން ރައްޔިތުންނާއި ބޮޑުން އެ މަލިކުފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް އެ ތަކެތި ވެރިމަށް އަރުވައި ބޭއްޓޭގެ ރަސްކަން ޒަމާނުގެ ކުރެއްވުމަށް އެދި ދަންނަވައިއެވެ. ނަމަވެސް މި ލާރިއެއް ވެސް ބޭނުންވުމެއް ނުކުރައްވައިއެވެ. އެދި ކަލޭގެފާނުއެވެ! އެ ފައިސާ ހަވަރަށް ބެހެއްޓެވިއެވެ. ރަސްކަން ވެސް ޒަމާނުގައި ނުކުރައްވައިއެވެ. އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނުގެ އާދިނާ ކަނބޮފާނު ރަސްކަމަށް ވަޑައި ގަތުން ލަފައިގެން ކުރީގެ ރަސްގެފާނުގެ ނަސްލުގެގައި ތާނގާ ކާފާ ސިއްކަފުޅު ހިނގެވިއެވެ. އަދި މިވަރުން ފުއްދަވައި ލޯބިވާ ނޫނެވެ. ހޯދުން ގެންދިޔަ ރަދުންނާއި އެ ރަދުންނަކަށް ބޮޑުބޭބޭފުޅު ވިޔާގެ މުބާރަކު މަނިކުފާނާއި ދެ ބާރުވެން ހުއްދަވަން ދެ އޭގެ ފުރުއްވިއެވެ. މި މުބާރަކު މަނިކުފާނަކީ ފަހުން އަލްސުލްޠާން މުބާރަކު އިއްޒުއްދީން ރަދުންނެވެ.

ދުވަސްކޮޅަކުން މުލީގެ ރަސަން މަނިކުފާނަށް އަސްކަރުންގެ ފިރިކަން ދެއްވައި އޭގެ ފަހުން ރަސްރަސްގެފާނުގެ ކަމަށް ލާދީ ގެއްލަވައިލެއްވިއެވެ. މި އަހަރު، ހިޖުރައިން 1166ވަނަ އަހަރު ރަބީޢު މަހު އަށްވަނަ ދުވަހު ރޫޙު ދޫކުރައްވައި ބޮޑުބޭބޭފުޅުގެ ކަމަށް ފަސްކުރައްވައި ރަސްގެފާނަށް ފުރުއްވިއެވެ. މި މީހުން ދޮންކަލޭގެފާނު ބަނދަރު ކޮށްގެން ދިޔަ ރަށްތަކަށް އަރައި މީހުންގެ ފުރާ ފެރި މީހުން މަރައި ރަށްރަށްގައި ހުޅުވަރައި ހެދިއެވެ. މި ހަބަރު މާލެއަށް ލިބުމުން ރަސަން ރަސްރަސްގެފާނު މަނިކުފާނު (ދޮންބަންޑާރަ) ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުގައި ހުރެވަޑައި ރަސްގެފާނުން ފުރައިވަޑައިގަތެވެ. މި ރަސްގެފާނުން ނަސްރާއި ފަތަހަ ލިބިވަޑައިގެންނެވުމަށް ފަހު އަލްޣާޒީ ރަސަން ރަސްރަސްގެފާނު މަނިކުފާނު ކިޔައި ނަންދެއްވިއެވެ.

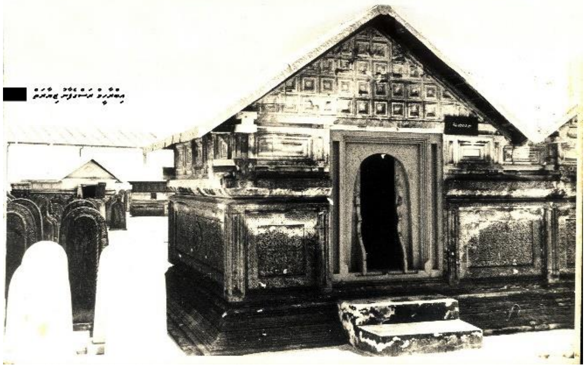

ދޮންބަންޑާރައިން ރަސްކަންކުރެއްވީ 1759މ. އިން 1767މ. އަށެވެ. މި ރަދުން އަވަހާރަވީ 2 ރަމަޟާން 1180 (1 ފެބުރުވަރީ 1767)ގައެވެ. ފަސްދަފުނީ މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތު ފަރުބަދަސްތާނުގައިވާ އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނު ޒިޔާރަތްގައެވެ. މާތްރަސްކަލާނގެ އެ ރަދުންގެ ފުރާނަފުޅުގަން ރަޙްމަތްފުޅުތަކުން ޝަފަޤަތްތެރި މަތިވެރި ނިޢުމަތް މިންވަރު ކުރައްވާށިއެވެ. ކީރިތި اللهُ މި ރާއްޖެ މިނިވަންކަމާއި އަމާންކަމާ މަތީ އަބަދުމު ވަރައްޓެވުންވާށިއެވެ. އާމީން!